

چکیده : دوره‌ی صفویه یکی از ادوار مهم در تاریخ پزشکی محسوب می‌شود. کشور در زمینه‌های مختلف همچون مذهب، استقلال، امنیت و آرامش دچار تغییراتی گشت. حکومتی که سال‌ها بعد از تسلط مغول، کشور را به سمت وحدت و یکپارچگی سوق داد و تبدیل به یک قدرت بزرگ گشت. پیشرفت در رشته‌های مختلف علمی، هنری و کشاورزی و..... حاصل شد، و در چنین زمانی بود که غربیان برای ارتباط با صفویه تمایل نشان دادند؛ و سفرایی را برای عقد قراردادهای مختلف سیاسی و تجاری فرستادند. در این دوران برخی از سفرنامه‌نویسان، اقدام به نگارش سفرنامه‌هایی کردند که در بیشتر پژوهش‌های مرتبط با صفویه، به عنوان منابع دست اول مورد استفاده‌ی تاریخ‌پژوهان قرار گرفته است. یکی از موضوع‌هایی که سفرنامه‌نویسان به آن پرداخته‌اند، موضوع بهداشت و سلامت است. در این پژوهش قصد بر این است دیدگاه‌های این افراد مورد واکاوی قرار گیرد تا مشخص گردد چقدر این کتاب‌ها، منبع موثقی برای پژوهش درباره‌ی بهداشت و سلامت دوران صفویه می‌باشد. روش کار: این پژوهش یک مطالعه توصیفی-تحلیلی است که با بهره‌جستن از منابع مکتوب دوران صفویه و منابع خارجی (سفرنامه‌های اروپاییان) به بررسی دیدگاه‌های سفرنامه‌نویسان درباره‌ی بهداشت و سلامت پرداخته می‌شود. یافته‌ها: در این مطالعه مشخص گردید، که منابع دست اول و مستقل درباره‌ی بهداشت و سلامت در دوران صفویه بسیار کم است و اغلب در سفرنامه‌ها به نکات اندکی در این زمینه اشاره شده است. سفرنامه‌نویسان، درباره‌ی بهداشت و سلامت دارای دیدگاه‌های متفاوتی می‌باشند و در برخی موارد گفته‌های آنان، هرچند به طور هم‌زمان در ایران بوده‌اند؛ تفاوت‌های بسیاری دارد. نتیجه‌گیری: مطالعه و بررسی سفرنامه‌های دوران صفویه در زمینه‌ی بهداشت و سلامت این نتیجه را دربرداشت، که برخی سفرنامه‌نویسان با اهداف و اغراض سیاسی و شخصی خویش، اطلاعات صحیحی را در آثار خود ثبت نکرده‌اند. از این رو در استناد به این منابع، بایستی با تأمل و دقت بیشتری از آنها بهره گرفت.

The Safavid period is one of the most important periods in the history of medicine. The country changed in various areas such as religion, independence, security, and peace. Years after the Mongol domination, a government-led the country to unity and solidarity and became a great power. Progress was made in various fields of science, art, agriculture, etc., and it was at this time that Westerners showed a desire to connect with the Safavids; And sent ambassadors to sign various political and commercial agreements. During this period, some travel writers wrote travelogues that have been used as first-hand sources by historians in most of the research related to Safavids. One of the topics covered by travel writers is health. In this research, the intention of these people is to be analyzed to determine how reliable these books are for research on the health and well-being of the Safavid era. Methods: This research is a descriptive-analytical study that uses written sources of the Safavid period and foreign sources (European travelogues) to examine the views of travel writers on health and wellness. Findings: In this study, it was found that first-hand and independent sources about health in the Safavid period are very few and often in travelogues, a few points in this field are mentioned. Travel writers have different views on health and in some cases what they say, although they have been in Iran at the same time; There are many differences. Conclusion: The study of Safavid travelogues in the field of health and health led to the conclusion that some travel writers with their political and personal goals and intentions have not recorded the correct information in their works. Therefore, quoting these sources should be used with more reflection and accuracy.